

Anadolu Ağızlarında Yaygın Hayvan Çağırma Ünlemleri Common Animal Calling Exclamations in Anatolian Dialects

Mehmet GÜLER (Sorumlu yazar / Corresponding author)

Dr., T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, mehmetguler01@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9312-3645

Özet

Dillerin oluşum ve gelişim sürecine varlık adları, eylem bildiren sözcükler, niteleyici ve belirleyici sözler, bağlayıcı ve tamamlayıcı sözcüklerin yanı sıra herhangi bir anlamsal değeri bulunmayan, seslenme ve duygu belirten çeşitli söz kalıpları da katkı sağlar. Söz konusu bu söz ve ses kalıplarına dil biliminde ünlem adı verilmektedir. Genellikle anlamsız ya da yansıma seslerin kalıplaşmasıyla ortaya çıkan bu ünlemler, sadece insanların kendi arasında değil, insan ve diğer canlıların ilişkisinde de karşımıza çıkar. Söz konusu canlılar içinde evcil hayvanlar akla ilk gelenlerdir. Özellikle kırsal kesimde hayvanlarla iç içe yaşayan halkın bu evcil hayvanlarla olan ilişkisinde hayvan seslenme ünlemleri önemli bir yer tutar. Bu ünlemler, hayvanları yönlendirme amaçlı olarak da kullanılır. Geçmişten günümüze temel mesleği hayvancılık olan Türk topluluklarında da hayvanları yönlendirmek için çeşitli ünlemler kullanılmaktadır. Bu ünlemler hayvanları bir yere çağırmak, hareket halindeki hayvanı durdurmak ya da duran hayvanı harekete geçirmek amacıyla söylenmiştir. Makalemizde çeşitli evcil hayvanları yönlendirmek için kullanılan en yaygın ünlemler sıralanmış, bu ünlemlerin kullanım şekli, tarihsel geçmişi, etimolojik yapısı açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Yerel ağız, seslenme, ünlem kökeni, hayvan çağırma ünlemi, hayvan kovma ünlemi

Abstract

In addition to the names of beings, words expressing actions, qualifying and determining words, connecting and complementary words, various word patterns that do not have any semantic value but indicate address and emotion also contribute to the formation and development process of languages. These word and sound patterns in question are called exclamations in linguistics. These exclamations, which usually emerge as a stereotype of meaningless or onomatopoeic sounds, are encountered not only among people but also in the relationship between humans and other living things. Among the living things in question, domestic animals are the first to come to mind. Animal exclamations, especially in the relationship of people living side by side with animals in rural areas, have an important place with these domestic animals. These exclamations are also used to direct animals. Various exclamations have been used to direct animals in Turkish communities whose main occupation has been animal husbandry from past to present. These exclamations have been said to call animals to a place, to stop a moving animal or to mobilize a stationary animal. In our article, the most common exclamations used to direct

Atıf / Citation: Güler, M. (2024). Anadolu Ağızlarında Yaygın Hayvan Çağırma Ünlemleri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 24 (2), 467-480. <https://doi.org/10.32449/egetdid.1528348>

various domestic animals are listed, and the usage, historical background and etymological structure of these exclamations are explained.

Keywords: *Local dialect, exclamation, exclamation origin, animal calling exclamation, animal repelling exclamation*

Ünlemler, çeşitli durum ve duyguları ifade etmede kullanılan seslerdir. Bu sesler genellikle kalıplaşmış yapıdadır. Sadece insan ilişkilerinde değil, hayvanlar için de bu ünlemler kullanılır. Bu ünlemler, insanlarla çiftlik hayvanları arasında iletişimi sağlar. Hayvanın durması, yürümesi, yaklaşması, uzaklaşması için söylenen bu sözler, zamanla karşılık bulur ve hayvanlar, bu ünlemlere uygun hareket etmeyi öğrenir. Ünlemler hayvanın gelmesi, çökmesi veya kaçması yönünde uyarma işlevli de olabilir: *Oha*, durması yönünde uyarma ve seslenme ifadesi; *ihh*, devenin çökmesi yönünde uyarma ifadesi; *kıst*, tavuğun kaçması yönünde uyarma ifadesi; *oşt*, köpeğin kaçması yönünde uyarma ve seslenme ifadesi gibi (Yüceol Özözen, 2024, s. 437). Hayvan seslenme ünlemleri dile bağlı ağızlarda çoğunlukla ortaktır, zaman içinde ayrı bir sözcük ve terim değeri kazanmıştır (Yüceol Özözen, 2024, s. 411).

Hayvanlar için söylenen seslenme sözü bir anlamlı bir kelime olabileceği gibi, bir ikileme, hayvanın kendi adı, yansıma söz de olabilir. *Kuçu kuçu, pisi pisi, havhav, miyav, bili bili, cıkçık, mohmoh* hayvanlara seslenmek için kullanılan ifadelerden yalnızca birkaçıdır (Demirbağ, 2017, s. 2164).

Hayvan seslenme ünlemleri de diğer söz varlığı gibi dil açısından değerlidir, bu sözler toplumun kültürel ve folklorik zenginliğidir. Söz konusu ünlemlerin de etimolojik ve folklorik açılarından araştırılıp incelenmesi gerekli ve önemlidir. Bu düşünceden hareketle Anadolu'nun çeşitli ağızlarında karşımıza çıkan ve unutulmaya yüz tutan başlıca hayvan seslenme ünlemleri makalede ele alınmış, bu sözcüklerin en yaygın olanlarının kökeni, kültürel nitelikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Derleme Sözlük'te ve bazı makalelerde bu ünlemlerin listesi verilmekle beraber bu hayvan ünlemlerinin detaylı incelenmesi yapılmamıştır. Makalede Anadolu ağızlarında tespit edilen bütün hayvan seslenme ünlemleri değil, en yaygın olanları ele alınmış ve incelenmiştir. İnceleme yapılırken sözcüğün en sık kullanılan biçimi madde başı olarak alınmış, diğer biçimler açıklama kısmında yer almıştır. Sözcüğün anlamı da yine *Derleme Sözlüğü*'ne göre verilmiştir. Olası kökeni belirtildikten sonra kullanımı ve muhtemel etimolojik gelişimi aktarılmıştır. Sözcüğün tarihsel süreçte tanıklanması aşamasında Köktürkçe için Talat Tekin, Gerhard Clauson'un yayımlarından, Eski Uygurca için Jens Wilkens'in yeni basım sözlüğünden, Karahanlıca için Ahmet Bican Ercilasun ve Ziyat Akkoyunlu'nun *Divanü Lügati't-Türk* incelemesinden, Harezmi dönemi için Menşure Aşçı'nın tezinden, Kıpçak sahası için G. Zhamalihan'ın çalışmasından, Eski Anadolu Türkçesi için *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*'nden

istifade edilmiştir. Ayrıca Gerard Doerfer, Hasan Eren, Marcel Erdal, Tuncer Gülensoy'un etimolojik çalışmalarına da bakılmıştır. Yine diğer Türk lehçelerine ve Farsça, Ermenice, Yunanca, Gürcüce gibi dillere ait sözlüklere başvurulmuştur. Son olarak hayvanlar için kullanılan bu ünlemlerin sınıflandırılmasını yapan Muna Yüceol Özezen, Ayşe Aydın gibi akademisyenlerin çalışmaları da gözden geçirilmiştir. İncelemesi yapılan 26 seslenme ünlemi şunlardır:

1. Bici “koşum hayvanlarını işe sürmek için kullanılan haydi, çabuk anlamında ünlem”, **bici bici** “hayvanları çağırma ve kovalama ünlemi” (Komisyon, 1993, s. 680) < Gürcüce *bici* (?) / Bici seslenmesinin muhtelif ağızlarda *bici bici*, *bıcı bıcı*, *bıcık bıcık*, *biçi biçi*, *bicik bicik*, *biç biç*, *biçi biçi*, *biçik biçik*, *biji biji*, *bijo bijo*, *büçük küçük*, *bücü*, *bücü büyü*, *büçük küçük*, *büş* *büş*, *piçi piçi*, *piçi piçi*, *piçik piçik* gibi söylenişleri yanında hayvanları çağırma ve kovalama ünlemi, kaz ve yavrularını çağırma ünlemi (Aydın, 2018, s. 134), sığır, davar çağırma ünlemi, yemek ve tatlı adı gibi karşılıkları da mevcuttur (Komisyon, 1993, s. 679, 680). Sözcük Türk dilinin tarihsel dönemlerine ait kaynaklarda; Clauson, Doerfer, Tietze, Gülensoy ve Hasan Eren'e ait etimoloji sözlüklerinde yoktur. Sadece Karahanlı dönemine ait kaynaklarda “kısırak” anlamlı *bi* sözü geçmektedir (Üşenmez, 2006, s. 157) ancak *biçi* ile bağlantısı tartışmalıdır. Türkçe *biç-* > *biç-* fiiliyle bağlantılı olması anlamsal açıdan pek mümkün değildir. Bu nedenle sözcüğün Türkçe olma olasılığı zayıftır. Yansıma veya çocuk dilinden bir alıntı olabileceği gibi Laz ve Gürcü dilinde “oğlan çocuğu” demek olan *biçi*, *biç* > *piç* (Cesur, 2023, s. 30) ile ilgili olması mümkündür. *Bici*, *biçi* halk arasında hayvanlar için bir seslenme sözü olarak kalmış olmalıdır. Tespitlere göre Karadeniz Bölgesinde büyük baş hayvanların yavruları için, Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerinde keçi ve oğlakları çağırma amaçlı görülmektedir (Komisyon, 1993, s. 679, 680). Sözcük, “piç, nikâhsız doğan çocuk” anlamıyla diğer Türk lehçelerine de yansımıştır (Rahimi, 2016, s. 1332). Diğer yandan bazı ağızlarda *cibi cibi*, *cibiç cibiç*, *cibiş cibiş* sözleri de keçi ve koyun çağırma ünlemi olarak karşımıza gelmektedir (Aydın, 2018, s. 137). Bu kullanımlar *çepiç*, *çepiş* sözünün göçüşmeli biçimidir. Bu durumda *biçi*'nin kökeni için *çepiş* sözünü de dikkate almamız gerekir.

2. Bili bili “kümes hayvanlarını çağırma ünlemi” (Komisyon, 1993, s. 691) < T. *biliç* < Yunanca *puliça* / Tavukları çağırırken kullanılan *bili bili* sözündeki *bili*'nin, *biliç* > *piliç* olduğu düşünülmektedir. Sözcük Türk dilinin tarihsel dönemlerinde yoktur. Köktürk, Uygur, Karahanlı, Harezmi, Kıpçak dönemlerine ait sözlüklerde geçmez. Eski Anadolu Türkçesinde Yunanca *puliça*'dan geçtiği yönündeki bilgi mantıklıdır (Altunbaş, 2011, s. 38). Tavuk anlamlı sözcük önce *bülüç*, sonra *biliç* olmuştur. (Kılıç, 2023, s. 241). Bu sözcük Batı Anadolu ağızlarında daha çok “genç tavuklar” için kullanılır (Komisyon, 1993, s. 821). Tavuklar çağırılırken bu kullanım *bili bili*'ye dönmüştür. Ağızlarda *bilü bilü*, *bülü*

bülü, büri büri gibi biçimleri de vardır. Hasan Eren kelimenin Anadolu'da Türkçeye geçtiği tezini destekler. (Eren, 1999, s. 334). Eren, yine sözcükle *filiz* sözcüğü arasında da bağ kurmuştur. (Eren, 1953, s. 57).

3. Bodu bodu “ineklere su içirilirken kullanılan ünlem” (Komisyon, 1993, s. 4461) < T. *bodug* / Anadolu ağızlarında *bodo bodo, bodon bodon, bodi bodi, budo budo, büdü büdü, büy büy* gibi biçimleri de bulunan bu ünlem, genellikle manda ve yavrusunu çağırma için, bazen de deve yavrusu için kullanılır. Sözcük Eski Türkçeden beri Türk dilinin kaynaklarında görülen ve deve yavrusu anlamında olan *botu*'dan gelmektedir (Clauson, 1972, s. 299). İlk olarak Eski Uygurcada *botocak* biçimi ile tespit edilmiş ve Moğolca ile aynı kökenden geldiği belirtilmiştir (Wilkens, 2021, s. 190). Karahanlıcada *butu* (Üşenmez, 2006, s. 171); Harezmi Türkçesinde *boda* (Aşçı, 2019, s. 1009), Kıpçak Türkçesinde *bota* sözcüğü “deve yavrusu (Zhamalihan, 2016, s. 68) anlamındadır. Sözcük Anadolu ağızlarında büyükbaş hayvanlar için bir seslenme sözü olarak kalmıştır.

4. Bürr “koyun çağırma sesi” (Komisyon, 1993, s. 828) < Yunanca *Próvato* (?) / Etimolojik ve tarihsel kaynaklarda bulunmayan bu ünlemin anlamsız bir sestem mi yoksa ayrı bir sözcükten mi geldiği hakkında net bir bilgi yoktur. Ancak Yunancada “koyun” anlamına gelen *provato*; Macarca “koyun” demek olan *birka*, Kürtçe aynı anlamdaki *pez* özcüklerinden bozma olma ihtimali de dikkate alınmalıdır (Altunbaş, 2011, s. 37). Anadoluda yaygın olması ve *prüü, pür* biçimlerinin de olması Yunanca “koyun” anlamlı *provato* sözünün halk ağzında aldığı biçim olduğunu düşünmemize neden olmaktadır. Bu ünlem Anadolu köylerinde sadece koyunları sürmek, bir yöne sevk etmek için kullanılır. Malatya ağzında *bürrst*; Konya, Selanik yörelerinde *brüü brüü* sözü “kuzuları çağırma ünlemi” olarak tespit edilmiştir. Tarihsel dönemlerde bu söze rastlanmaz ancak Modern Uygurca gibi Türk lehçelerinde yer alması ilginçtir. Uygurcada *bru, prü* koyun çağırma ve kovma sesidir (Maimaitiaili, 2019, s. 102, 337).

5. Cü cü Tavukları çağırma ünlemi. (Komisyon, 1993, s. 1021) < T. *cücü* < *cik cik* / Çeşitli ağızlarda *cucu, cu cugi, cuk cuk, cüğ cüğ, cüv cüv* biçimleri de bulunan sözcük (Aydın, 2018, s. 137) kuş seslerinden gelen bir yansımadır. Gülensoy da kelimenin *cikcik* > *civciv* yansıma sözünden geldiğini söyler. (Gülensoy, 2007, s. 207). Eski Türkçe kaynaklarda olmasa da Eski Anadolu Türkçesinde *cüje* biçimiyle karşımıza çıkar. Tarama Sözlüğü'nde *cüje*'nin “civciv, yavru” anlamıyla *İskendername*'de geçtiği ifade edilmektedir. (Komisyon2, 1995, s. 780).

6. Çiçi “keçi çağırma ünlemi” (Komisyon, 1993, s.1204) < T. *çiçi* / Batı Anadolu köylerinde ve diğer bazı ağızlarda *çiçi* sözü, daha çok keçi, teke, oğlak gibi keçi cinsinden küçükbaş hayvanları çağırma için kullanılır. Bu çağırma sözünün kapsamına koyun, koç, toklu gibi koyun türündeki diğer hayvanlar dâhil değildir. Fakat bazı ağızlarda bu söz tavuk ailesi için de kullanılmaktadır. Sözcük yansıma ses gibi görünmekle birlikte *keçi* sözünün muhtelif devirlerdeki

kullanımlarından bir arkaik kalıntı da olabilir. Eski Uygurca döneminden itibaren kayıtlarda vardır. Ağızlardaki *beçi beçi*, *cibiş cibiş*, *piçi piçi* de “keçi çağırma ünlemi”dir. Tarihsel dönemlerde de vardır. Karahanlıcada *çik çik* ve *çilik çilik*, keçi çağırma ve sürmek için kullanılır (Ercilasun- Akkoyunlu, 2014, s. 145). Çağatay sahasında keçi için *ciş* sözü vardır (Akbari, 2017, s. 351). Modern Uygurcada bu ünlem *çéy çéy*, *çi çive çigé çigé* şeklinde yaşatılır (Maimaitiaili 2019, 116, 119, 120).

7. Çüş “at ve özellikle eşeği durdurmak için kullanılır” (Komisyon, 1993, s. III. 1309) < T. *tüş* < T. *tuşu* / Eşek durdurma ünlemi olarak yaygın bir şekilde kullanılan *çüş* sözünün yansıma sözcük olduğu yönünde bilgiler mevcuttur. Sözcük tarihi dönemler içinde bu haliyle tanıklanmaz, fakat yine de oldukça eski bir kullanım olduğu düşünülür. Kayıtlarda olmamasının nedeni bu sözün söz değeri taşımadığının düşünülmesi yüzünden olmalıdır. *Divanü Lüğati't-Türk'te* eşeği durdurma sözü olarak geçen *tuşu tuşu* ikilemesi, *çüş* ünlemiyle benzerlik gösterir. (Ercilasun, Akkoyunlu, 2014, s. 904). Clauson Karahanlı Türkçesinde görülen bu sözcüğü *турушу* kaynağına ve *tur-* köküne bağlamaktadır (Clauson, 1972, s. 561). Bu durumda bu sözcük “düş, in, dur” emrinin Anadolu sahasında *çüş*'e dönmüş biçimi olabilir. Bazı yörelerde *çüşay* sözü de kullanılır. Yine *çüşük* “çocuk dilinde eşek” anlamına gelmektedir.

8. Deh ~ deha “binek ve koşum hayvanlarını yürütme ünlemi” (Komisyon, 1993, s. IV. 1404) < T. *deh* / Anadolu ağzlarında yaygın olan ünlemlerden biri olan *deha* sözü; öküz, eşek gibi koşum hayvanlarına “yürü!” anlamında söylenir. Özellikle bu hayvanlar durduğunda, hareket etmek istemediğinde *deha*, *deh* diye seslenilir. *Deha* ünlemi biraz daha vurgulu ve yüksek sesle ifade edilir. Diğer yörelerde *dîha*, *dî* gibi söylenişleri de vardır. Yine *dah*, *dâh*, *dâha*, *dâhdâh*, *dahey* de at, eşek ve başka hayvanları yürütme, kovalama ünlemidir ve Batı Anadolu'da yaygındır (Aydın, 2018, s. 138). Bu ünlemin izlerine tarihsel kayıtlarda ve Farsça, Yunanca, Ermenice gibi yakın dillerde rastlanılmamış olması, uzaklık bildiren ve “işte” anlamına gelen yansıma köklü *ta*, *te*, *tah*, *teh*, *tiha* ünleminin değişmiş biçimi olduğunu düşündürmektedir (Komisyon, 1993, s. 3854).

9. Dō ~ dōha “hayvanları, manda ve öküzleri durdurma ve yürütme ünlemi” (Komisyon, 1993, s. 1533) < T. *dōr* + *ha* < T. *tur-* / Batı Anadolu köylerinde öküz gücüne dayalı tarım yapıldığı dönemlerde öküzleri, öküzlerin çektiği öküz arabasını durdurmak ve yönlendirmek için kullanılan ünlemlerden en bilineni *dō* ve *dōha* ünlemleridir. *Dō* ünlemi büyük olasılıkla “dur” emrinin kalıplaşmış bir söyleyişidir. Zira Mudurnu, Nallıhan köylerinde *dō* yanında *duor*, *dōr* da denilir ki bu *dōr* biçimi geçiş dönemi ürünü olsa gerektir. Ünlem uzatılarak söylenir. *Dōha*'daki *ha* ünlemi ise gayretlendirme amaçlıdır. Dolayısıyla bu sözcük durdurma ve gayretlendirme sözüdür. Ağızlarda *doha*, *doğah*, *duha*, *doğhah*, *dōhah*, *dōvah*, *dovvah*, *dovvah* biçimleri de yaygındır. Tarihsel dönemlerde bu söze rastlanmaz, ancak sözün kaynağı olarak düşünülen *tur-* fiili Köktürkçeden

beri kaynaklarda vardır (Tekin, 2016, s.311). Aynı fiil Karahanlı dönemine ait tüm kaynaklarda “durmak” anlamıyla da tanıklanır (Üşenmez, 2006, s. 420).

10. Gek gek “tavuk çağırma ünlemi” (Komisyon, 1993, s. 1894) < T. *gel-* < *kel-* / Ağzılarda *geh geh, ge cu cu, geh ci ci* biçimleri de tavuk çağırmada kullanılırken *gâh, gâh gâh* biçimi daha çok atları çağırmada kullanılmaktadır (Komisyon, 1993, s. 1971). Bütün bu kullanımlarda bu ünlem “çağırma” anlamlıdır. Bu nedenle bu ünlemin *gel-* fiilinin emir biçiminde dönüştüğü düşünülmektedir. Bu fiil ise Köktürkçe döneminden beri Türk dilinde vardır (Tekin, 2016, s. 303).

11. Gıdı gıdı “köpek yavrusu; köpek, koyun, keçi çağırma ünlemi” (Komisyon, 1993, s. 2031, 2032; 2786) < Ermenice *kudik* / Köpekler için bir seslenme sözü olan *gıdı, gıdık, gıdı, gıdık, gıdık* sözünün Eski Türkçede “küçük, güdük, kısa” anlamına gelen *küt* sözüden geldiği düşünülür. Bu sözcük zaman içinde *kiçik* “küçük” kelimesiyle ses ve anlam karışmasına uğramıştır. Yine Farsçadaki *kuçek* ile Ermenicedeki *gudik* kelimelerinin de bununla bağlantılı olduğu yolunda görüşler vardır. Anadolu’da özellikle küçük köpekler için küçüklük, kısıklık ve sevimlilik anlamı verecek şekilde kullanılır. Öte yandan yine köpekler için seslenme ünlemi olarak kullanılan *kuçu kuçu* sözü de benzer bir mantıkla *küçük* kelimesinden türetilmiştir. Tuncer Gülensoy da bu kelimenin *kiçi*’den geldiğini söylemektedir, ancak *gıdı* sözcüğü bu sözcüğün Ermenice söylenişidir. Ağzılarda *gudık, guduk, gıdı gıdı, gıdık gıdık, gıdı gıdı, kıdı, kıdık, kıçık* gibi bağımsız ve ikilemeli kullanımları görülür. Sözcük genel olarak köpek yavrusu demekse de koyun ve keçi yavrusu için de küçüklüğü vurgulama amaçlı kullanılmıştır. Tarihsel dönemlerden Kıpçak-Memlük sahasında *küçük*, köpek yavrusudur (Zhamalian, 2016, s. 247). Bugünkü Türk lehçelerinde de bu söz vardır. *Divanü Lügati’t-Türk*’te geçen ve köpek eniğini çağırma için kullanılan *tükü түкү* sözünün ise bu kelimenin metatezi olabileceği düşünülmektedir.

12. Gulü gulü “hindi” (Komisyon, 1993, s. 2191) < T. *gulü gulü* / Hindilerin -özellikle tüylerini kabartıp yelpaze şeklinde açan erkek hindilerin- çıkardığı bir ses olan *gulü gulü, guli, gulü* Anadolu Türk ağzlarında *hindi* sözcüğü yerleşmeden evvel bu hayvanlar için kullanılan bir adlandırmadır. Yansıma bir sözcük olarak hem “hindi” anlamında bir isim hem de hindilere seslenme anlamlı bir ünlem olarak kullanılır. Anadolu sahasında dile girip son dönemlere kadar köylerde kullanılan bu sözcük, mecaz anlamda “boş gürültü” anlamını da kazanmıştır. Sözcüğün çeşitli ağzılarda *gulik* biçimi de vardır.

13. Hōha “koşum hayvanlarını, öküzleri kovalama durdurma ünlemi, öküz ve inek seslenme çağırma ünlemi” (Komisyon, 1993, s. 2276; 4107, 2390, 3272) < T. *hō + ha* / Anadolu’nun birçok ağzında, Ankara, Bolu, Kastamonu gibi Oğuz boylarının yoğun yaşadığı yerlerde öküzlere seslenmek için kullanılan ünlemlerin en bilineni *hōha*’dır. Bu ünlem özellikle öküzü sürmek, bir yöne sevk etmek için

kullanılmıştır. *Hō* ünlemi dikkat çekme, *ha* ünlemi ise gayretlendirme amaçlıdır. Ağzılarda *hohame*, *haoha*, *voha*, *vohah*, *voh*, *veha*, *vō*, *voha gel*, *ho*, *oha*, *oğha*, *oho* gibi söylenişleri de yaygındır. Türk dilinin eski dönemlerinde rastlanmayan bu sözün kaynağı belirsizdir. *Boğa* kelimesinin Moğolcadaki telaffuzu olan *buha*'dan bozma olabileceği (Lessing, 2003, s.196) düşünülmeyle birlikte *hoo* ve *haa* ünlemlerinin birleşimi olma ihtimali çok daha yüksektir.

14. Hoşt ~ oşt “köpek kovalama ünlemi” (Komisyon, 1993, s.3292, 3356) < T. *hoşt* / Köpekleri kovmak, korkutup kaçırmak için söylenen *hoşt*, *oşt* sözünün yansıma kökenli, ses taklidi bir sözcük olduğu düşünülüyor. Çok yaygın bir kullanımdır. Ağzılarda *hoşt* yanında *oşt*, *öşt* ünlemleri de karşımıza çıkar. Tarihsel dönemlerde bu söze rastlanmaz, ancak *oşt* sözünün asli olduğu, *hoşt*'taki *h*'nin ünsüz türemesi örneği olması muhtemeldir. Ancak Türkçenin tarihsel metinlerinde *oşt* sözü görülmez. Bir ihtimal *oş/uş* + *it* sözünün birleşimi olabilir. Sözcük, Osmanlı dönemine ait yazılı kaynaklarda da vardır.

15. Höst ~ hösta “at, katır, sığır durdurma, kovalama ünlemi” (Komisyon, 1993, s. 2437) < Yunanca *stasi* / Farsça *est* (?) / Anadolu ağzlarında at, katır, eşek, öküz gibi iri hayvanları durdurmak için kullanılan bir seslenme sözü olan *höst*, bazen insanlara da kaba bir ünlem olarak söylenir. Nallıhan köylerinde bu sözcük daha çok inek ve beygirler için kullanılır (Güler, 2024, s. 319). Çeşitli kaynaklarda kökeni her ne kadar *höst* yansıma sesi olarak gösterilse de neden böyle bir yansıma sözün kullanıldığına dair tatmin edici bir yanıt yoktur. Sözcüğün “dur!” anlamında bir ünlem olduğu düşünülürse bu anlamdaki Yunanca *stasi* ve Farsça *est* kelimeleriyle ilgili olabileceği, azınlıklar vasıtasıyla halk ağzında ünlem değeri kazandığı düşünülür. Muhtemelen baştaki *h* sesi ünsüz türemesi örneğidir. Tarihsel dönemlerde bu söze rastlanmamış olması; ağzılarda atları durdurmak ve kovalamak için *est* ve *ist* biçimlerinin de kullanılması (Komisyon, 1993, s. 1787, 2560) Farsça *est*, Yunanca *stasi* kökenini destekler niteliktedir. Diğer taraftan bu ünlem Osmanlı döneminde yazılı dile girmiştir.

16. Kele “boğa; boğa çağırma ünlemi” (Komisyon, 1993, s. 2725) < T. *kele* / *Kele*, Anadolu ağzlarında ve ölçünlü dilde genellikle boğa, dana için yapılan bir adlandırmadır. Aynı sözcük çeşitli cümlelerde ünlem olarak da karşımıza çıkar. Nallıhan, Mudurnu köylerinde bu sözcük özellikle *ayağa gelen* (kızışan) inekleri çekerken (boğayla çiftleştirirken) danayı, boğayı kışkırtmak için tekrarlı biçimde söylenir (Güler, 2024, s. 337). Sözün Farsçadan geçtiğine dair bilgiler vardır. Ancak ikileme şeklinde ünlem olarak kullanılan biçimi Ermenicede de bulunur. Diğer birçok ağzıda “güzel iyi; hey, yahu anlamında ünlem kız veya kadın çağırma ünlemi” olarak da karşımıza çıkar. Tarihsel dönemlerde bu anlamda rastlanmaz. Eski Uygurcada *kele*, saygı, hürmet demektir. (Wilkens, 2021, s. 362), Çağataycadakele “yük hayvanı olarak kullanılan veya etleri, sütleri için beslenen hayvanların adıdır” (Rahimi, 2016, s.1420). Sağmal inek için kullanılır. (Akbari, 2017, s. 429). Azerbaycan Türkçesinde *kələ* “cins artırmak

üçün saxlanılan axtalanmamış, burulmamış cinslik kel” (Oruçov, 2006, s. 670) diye tanımlanır.

17. Kırı “eşek yavrusu, sıpa” (Komisyon, 1993, s. 2822) < Soğdça *جر khar* / Türkçede eşek kelimesi bütün dönemlerde ve bütün Türk lehçelerinde karşımıza gelir. Bu durum Anadolu ağızları için de geçerlidir. *Kırı*, *kırr* sözü ise “eşek çağırma ünlemi” olarak ağızlarda mevcuttur. Bu sözcüğün nereden geldiği hususunda farklı görüşler vardır. Sözcük Farsçada *khar*, Kürtçede *kher* biçimindedir. Dolayısıyla bu kökenden geldiği açıktır, ancak söylendiği gibi son dönemlerde Kürtçeden geçtiği yolundaki yaklaşım mantıklı değildir. Zira Karahanlı devrinden beri bu sözcüğün Türk boyları arasında yerleştiği görülür (Üşenmez, 2006, s. 203). O halde bu kelime daha erken bir evrede, Soğdça döneminde Uygur ve Karahanlı Türkçesine girmiş ve halk hafızasına yerleşmiş olmalıdır. Türk toplumu kendi sözcüğü olan *eşek*’i isim olarak kullanırken *kırı*, *kırr* kelimesini eşek çağırma ünlemi olarak benimsemiştir. “Gē kırrr gē, gāçma gē, kırr gē!” şeklinde söylenir. Ağızlarda *kırı*, *kiri*, *kırık*, *kirik*, *kuri*, *kurık*, *kurik*, *kürük*, *kirik*, *kıro*, *kuro kuro*, *kurriş kurriş* biçimleri de görülür (Komisyon, 1993, s. 3009). Tarihsel dönemlerde Eski Uygurcadan beri kayıtlarda vardır. (Wilkens, 2021, s. 372), Karahanlıca döneminde *erre* sözünün eşekler çiftleştirilmeden önce söylendiği bilgisi vardır. Memlük sahasında *har* “eşek” demektir (Zhamalian, 2016, s. 148). Çağataycada *kılır* “yabani eşek” için kullanılır. Çağdaş Türk lehçelerinde de aynı anlam tanıklanır. Yeni Uygurca *qır*, eşeği çağırmaq için kullanılan kelimedir. (Maimaitiaili, 2019, s. 354), Kırgızcada *kırr* (Yudahin, 1965, s. 460), Kazakçada *qur* (*kur*) atları çağırma nidasıdır (Keneşbayoğlu, 1984, s. 181).

18. Kışt ~ kış kış “kümes hayvanlarını kovalama ünlemi” (Komisyon, 1993, s. 2846) < Ermenice *kşel* / Tavuk ve hindi gibi kanatlı hayvanları kovalamak, kaçırmak için söylenen *kışt*, *kış* sözü, bazı ağızlarda *kışe* şeklinde de söylenir. Her ne kadar yansıma bir ses gibi dursa da bu kelimenin Ermenice *kşel*’den geçtiğine dair bilgiler mevcuttur. Ağızlarda *kışe kışe*, *kışt kışt*, *kışı kışı*, *kış kışt*, *kışe kışe*, *kışa*, *kış*, *kışı*, *kışi*, *kışi*, *kışt* gibi söyleyişlerine de rastlanır (Komisyon, 1993, s. 2845). Osmanlı dönemine ait *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*’nde de tespit edilmiştir.

19. Kuçu ~ kuçu “köpek çağırma ünlemi” (Komisyon, 1993, s. 2989, 3018) < T. *küçük* < T. *kiçig* / Köpek seslenme ünlemi olan *kuçu*, aynı zamanda “köpek” anlamında da kullanılır. *Kuçu kuçu* sesi köpeği yanına çağırmaq ya da onu kışkırtmaq için genellikle “Gel kuçu kuçu!” cümlesinde kullanılır. Sözcük yakın dillere de Türkçe üzerinden geçmiştir; *kudik gudik* biçimi de vardır. Kaynaklarda sözcüğün *küçü*, *kiçi* “küçük” sözünden geldiği ifade edilmektedir ki Kıpçak sahasındaki kullanımlar bunu destekler. Ağızlarda *kuti kuti*, *küçü küçü* seslenişleri de görülür. Tarihsel dönemlerden Karahanlıcada *kiçig* “küçük, genç” (Üşenmez, 2006, s. 425, 272); Harezmi Türkçesinde “küçük, yaşça küçük; önemsiz” anlamında *kiçig* vardır (Aşçı, 2016, s. 340). Kıpçak-Memlük sahasında

küçük “köpek yavrusu”dur. (Zhamalian, 2016, s. 247). Aynı sözcük Gürcüce ve Ermenice ile Azerbaycan Türkçesinde de vardır. Azerbaycan Türkçesinde *küçük* “it balası; uşaq” (Oruçov, 2006, s.773); Yeni Uygurcada *kuçuk* “köpek yavrusu” (Maimaitiaili, 2019, s. 254, 263). Kırgızcada *küçük* “enik, köpek veya kurt yavrusu” (Yudahin, 1965, s. 534); Kazakçada *küşik* “köpek yavrusu”dur (Keneşbayoğlu, 1984, s. 149).

20. Mah mah “hayvan çağırma ünlemi, sığır, deve ve köpek çağırma ünlemi” (Komisyon, 1993, s. 3104) < T. *ma* / Özellikle Batı Anadolu ağızlarında *mak mak* biçiminde de görülen bu ünlem, çeşitli evcil hayvanların çağırılmasında kullanılmaktadır. Kaynağı kesin olmamakla birlikte Eski Uygurcadan beri Türk dilinde bulunan “ayrıca, bile, hatta” anlamlı *ma* sözüyle bağlantılı olmalıdır. Modern Uygurcada bu söz *ma ma, mah mah, mo mo* biçimlerinde at, inek, köpek çağırma sesi olarak karşımıza çıkar (Maimaitiaili, 2019, s. 273, 289).

21. Nişt ~ niş “sığır kovalama, inek çağırma ünlemi” (Komisyon, 1993, s. 3252) < T. *ini + ş (?)* / Türk dilinin tarihsel dönemlerinde rastlanmayan bu kelimenin yansıma kökenli olduğu değerlendiriliyor. Hem Türk dillerine hem de yakın dillerde “inek” anlamı taşıyan *niş, nişt* benzeri bir sözcük yoktur. *Nişt*, sözlüklerde olmasa da halk ağzında “inek” anlamında bir seslenmedir. Muhtemelen *inek* sözcüğünün küçültme eki almış biçimidir. Aynı zamanda sığır kovalama ünlemidir, özellikle sığırları kaçırmak, uyarmak için söylenir. Yine yaygın olarak “gel veya git inek” anlamında *ge niş, niş ge* sözleri de kullanılır. Antalya yöresinde bu söz *geldüş*’tür. Yine ağızlarda *nişke, neş, nişke, geneş, genneş, geniş geniş, gelekiş. gelpiş* söyleyişleri de mevcuttur (Komisyon, 1993, s. 1992). Tarihsel dönemlerde bu kullanıma rastlanmaz ancak *ingek > inek* sözcüğü Köktürkçeden beri vardır. (Tekin 2016, 301). Azerbaycan Türkçesinde benzer bir kullanım olan *hiş* “öküzü, kəli sürmək üçün işlədilen nida”dır. (Oruçov, 2006, s. 394).

22. Pisi ~ pisi pisi “kedi” (Komisyon, 1993, s. 704, 3460); *bisi bisi* “kedi çağırma ünlemi” (Komisyon, 1993, s. 704) < T. *müşük < Soğd mişkiç* / Eski Uygurca döneminden itibaren Soğdçadan dilimize giren *müşük* “kedi” sözcüğü tarihsel dönemlerde (Wilkens, 2021, s. 477) ve Türk dilinin çağdaş ağızlarında *pisik, pisi* gibi sözlere dönüşmüştür (Tekin-Cantürk, 2019, s. 457). Karahanlıcada *müş* “Çiğil lehçesinde dişi kedi” diye tanımlanır. Harezmi sahası eseri olan *Kıyasü'l-Enbiya*’da “Müşük tamdın tamğa aşip yörise yüz yığaç yer yörir erdi.” biçiminde geçer (Aşçı, 2019, s. 149). Anadolu ağızlarında bu sözcük *kedi* isminin yerini almamış ancak kedilere yapılan seslenmelerde ikileme şeklinde kullanılır olmuştur. Bu sözcük ayrıca yağlı bir hamur yemeği ile kedi bıyığına benzeyen sapsarı olan bir bitki için de kullanılır. Kedi için çeşitli ağızlarda *bisi, bisik, büssük, bisten, pisik, püsük, pistan, pisük, pişik, püssük, pusuk, pisigen, bisi, bisük, bisten, bişi* gibi adlandırmalar da bulunur (Komisyon, 1993, s. 704, 3460).

23. Tös~ töst “at, sığır vb. hayvanları çevirme, durdurma, kovalama ünlemi” (Komisyon, 1993, s. 3984) < T. *tös* / Orta ve Kuzey Anadolu ağızlarında tespit edilen bu ünlem, Batı Anadolu ağızlarında pek görülmez. *Höst* ünleminin bir başka şeklidir. Bu ünlemin kaynağı belirsizdir. Eski Türkçe kaynaklarında tanıklanmaz, ancak *Divanü Lügati't-Türk*'te geçen ve “çabuk çabuk” anlamına gelen *tus tus* ikilemesiyle bağlantılı olabileceği gibi (Üşenmez, 2006, s. 421) Yunancadaki *tos* “vur” sözcüğü ile de ilişkili olabilir (Altunbaş, 2011, s. 43).

24. Tut tut! “Yakalamak, ele geçirmek, yaklaşmak, bağlamak” (TDK Sözlük) < T. *tut-* / Köktürkçe döneminden beri dilimize ait kaynaklarda yer alan *tut-* fiili, Türkiye Türkçesinde onlarca anlamda karşımıza gelir. Sözcüğün ağızlardaki anlamlarından biri de “yakalamak, kapmak”tır. Özellikle Nallıhan, Mudurnu gibi bazı Batı Anadolu ağızlarında köpekleri kışkırtmak, birisine saldırmasını sağlamak için köpeklere “Tut, tut, tut!” diye seslenilir (Güler, 2024, s. 478). Aynı kışkırtma ünlemi bazı yörelerden *oş oş, oşkiş oşkiş*, (Komisyon, 1993, s. 3292) şeklindedir. Yine *yeh yeh, den den, gobis gobis* ikilemeleri de köpek çağırma ünlemidir (Komisyon, 1993, s. 691, 3291, 2088).

25. Vidi ~ vidik “hindi yavrusu” (Komisyon, 1993, s. 4104, 4105) < T. *vidi* / Tarihî kaynaklarda olmayan bu ünlem Nallıhan, Mudurnu, Göynük köylerinde de son dönemlere kadar sıkça kullanılmıştır. Özellikle hindileri çağırarak, yönlendirmek için bu kelime tekrarlanmıştır. Yansıma kaynaklı bir sözcük olduğu düşünülmektedir. *Vivi* sözü de aynı manadadır. Ağızlarda bu sözcük ayrıca kaz yavrusu, ördek yavrusu; tavuk, ördek ve hindi yavrularını çağırma ünlemi olarak kullanılır. Yine *vik vik* “hindi çağırma ünlemi”; *vit vit* “kaz, ördek, hindi çağırma ünlemidir.” (Komisyon, 1993, s. 4104, 4105). Sözcük Osmanlıca döneminden beri yazılı kaynaklarda vardır.

26. Viyā ~ yuha ~ yukha “kuşları kovalama ünlemi” (Komisyon, 1993, s.1003, 4313) < T. *viya/yuha* / Bolu, Ankara köylerinde halk tarafından tavuklarını kapmaya gelen kartal, doğan, akbaba gibi yırtıcı kuşları kaçırmak için bağırarak söyledikleri *viyā* ünlemi (Güler, 2024, s. 495), diğer ağızlarda *yuhā* şeklinde vardır. *Yuhā* ünlemi baz alındığında bu ünlemin lanetleme, kınama bildiren *yuh, yuf* ünlemiyle bağlantılı olduğu anlaşılıyor. Yine bazı ağızlarda yılan, kertenkele gibi zararlıları kaçırmak için de bu ünlemin kullanıldığına dair bilgiler mevcuttur. Tarihsel dönemlerde bu söze rastlanmaz. Sözcüğün kaynağı olan *yuf*, Eski Anadolu Türkçesi döneminden beri yazılı kaynaklarda vardır. Aşık Paşa'nın *Garib-name*'sinde “âdem iken hayvân olduḡ yū saḡa” cümlesinde geçer (Komisyon2, 1995, s. 4702).

Sonuç

Anadolu Türkçesindeki söz varlığının bir parçası olan hayvan seslenme ünlemleri, Türk kültür yapısının bir parçasıdır. Bu ünlemlerden ağızlarda çok sayıda tespit edilmesine rağmen makalede en yaygın olanları incelenmiş, bu sözcüklerin kökenleri tespit edilmeye çalışılmıştır. İncelenen 26 seslenme

ünleminin ağızlarda benzer söylenişlerinin olduğu, bu ünlemlerin ikileme şeklinde de kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu ünlemlerin kullanım amaçları arasında çağırma ve yönlendirme başta gelmektedir. Ayrıca kovma, kışkırtma, durdurma, kızma, sevgi gösterme anlamlı olanları da vardır. Bazı ünlemler sadece bir tür hayvan için kullanılırken, bazılarının farklı hayvanlar için birden fazla amaçla kullanıldığı göze çarpmaktadır. Diğer yandan bu ünlemlerin sadece yansıma birer sözcük olmadığı, çoğunun Eski Türkçede ya da Moğolca, Soğdça, Farsça, Yunanca, Ermenice gibi Türk kültürüne yakın dillerde seslenen hayvanla ilgili anlamlı sözcükler olduğu saptanmaktadır. Bu ünlemlerle ilgili tespitler aşağıda tabloda sayı olarak verilmiştir.

Çağırma amaçlı	Yönlendirme için	Kovma amaçlı	Durdurma amaçlı	Kızma belirten
18	21	3	3	4
Anlamlı sözcük	Yansıma kaynak	Türkçe köken	Yabancı köken	İkilemeli
20	6	20	6	17

Hakem Değerlendirmesi: Kör hakemlik.

Yazarların Katkı Düzeyleri: Tek Yazar % 100.

Etik Komite Onayı: Yazar tarafından çalışmanın etik kurul iznine tabi olmadığı bildirilmiştir.

Finansal Destek: Yazar çalışma ile ilgili bir finansal destek alınmadığını bildirmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çalışma ile ilgili potansiyel çıkar çatışması bulunmadığını bildirmiştir.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Ege Üniversitesi Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarına aittir.

KAYNAKÇA

- Akbari, N. (2017). *Mirza Ali Baht'ın Çağatayca Sözlüğü: Ferheng-i Azferi (Marufü'l-Lugat) İnceleme, Metin, Dizin* (Tez No. 485569) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Altunbaş, A. (2011). *Rumca-Türkçe Türkçe-Rumca Sözlük*. Kendi Yayınları.
- Aşçı, M. (2019). *Harezm Türkçesinde söz yapımı* (Tez No. 548889) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Aydın, A. (2018). Anadolu ağızlarında ünlemler ve bir sınıflandırma denemesi. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, 4(7), 101–162.
- Cesur, N. (2023). *Negation in Pazar Laz*. Boğaziçi University Press.
- Clauson, G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth century Turkish*. Clarendon Press.
- Demirbağ, M. (2017). Türkiye Türkçesi ağızlarında seslenme sözleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(4).

- Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu, Z. (2014). *Kâşgarlı Mahmud Dîvânı Lugâti 't-Türk: Giriş, metin, çeviri, notlar, dizin*. Türk Dil Kurumu.
- Eren, H. (1953). Onomatopeelere ait notlar. *Türkiyat Mecmuası*, 10, 55–58.
- Eren, H. (1999). *Türk dilinin etimolojik sözlüğü*. Bizim Büro.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü*. Türk Dil Kurumu.
- Güler, M. (2024). *Etimolojik ve folklorik incelemeli Nallıhan ağzı sözlüğü*. Kitap 72.
- Gürsoy-Naskali, E. ve Duranlı, M. (1999). *Altayca-Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu.
- Keneşbayoğlu, K., Oraltay, H., Yüce, N. ve Pınar, S. (1984). *Kazak Türkçesi sözlüğü*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Kılıç, G. (2023). *Tarihî ve etimolojik Türkiye Türkçesi lugatında alıntı sözler* (Tez No. 123456) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Komasyon. (1993). *Türkiye 'de halk ağzından derleme sözlüğü*. Türk Dil Kurumu.
- Komasyon. (1995). *XIII. Yüzyıldan beri Türkiye Türkçesiyle yazılmış kitaplardan toplanan tanıklarıyla tarama sözlüğü*. Türk Dil Kurumu.
- Lessing, F. (2003). *Moğolca sözlük* (G. Karaağaç, Çev.). Türk Dil Kurumu.
- Orucov, E. H. ve Azerbaycan Millî Elmler Akademiyası. (2006). *Azerbaycan dilinin izahlı lügati*.
- Rahimi, F. (2016). *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü* (Tez No. 441017) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Tekin, F. ve Cantürk, S. (2019). Giresun ve yöresi söz varlığında hayvan adları ve hayvancılık kavram alanı. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 451–467.
- Tekin, T. (2016). *Orhun Türkçesi grameri*. Türk Dil Kurumu.
- Üşenmez, E. (2006). *Karahanlı Türkçesi sözlüğü* (Tez No. 190026) [Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Wilkens, J. (2021). *Handwörterbuch des Altuirischen*. Universitätsverlag.
- Yudahin, K. K. (1965). *Kirgizsko-Russkiyslovar – Kırgızça-Orusça Sözdük* (A. Taymas, Çev.). Sovetskayaençiklopediya Basması.
- Yüceol Özezen, M. (2004). Türkiye Türkçesi konuşma dilinde seslenme sözleri üzerine gözlemler (Genel sınıflama). *Türk Dili Kurultayı Bildirileri*. Türk Dil Kurumu.
- Yüceol Özezen, M. (2024). Ünlem mi yansıma mı? (Türkçede ünlemler ve yansımalar üzerine yeni bir sınıflama denemesi). *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 377–418.
- Zhamalihan, K. (2016). *Kıpçakçanın söz varlığı* (Tez No. 422930) [Doktora tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

EXTENDED SUMMARY

In Turkish societies, whose main occupation has been animal husbandry from the past to the present, various exclamations have been used to direct animals. It has been said that these exclamations are used to call animals to a place, to stop a moving animal or to move a stationary animal. In our article, the most common exclamations used to direct various domestic animals are listed and the usage, historical background and etymological structure of these exclamations are tried to be explained.

Animal call can be a word with a single meaning, or it can be a reduplication, the animal's own name or a sound analogy. Animal call exclamations, like other vocabulary, are valuable in terms of language and these words are the cultural and folkloric richness of the society. It is necessary and important to research and examine these exclamations from an etymological and folkloric perspective.

In the article, the main animal call exclamations that we encounter in various dialects of Anatolia and that are on the verge of being forgotten are discussed and the origin and cultural characteristics of the most common of these words are tried to be revealed. Not all animal exclamations found in Anatolian dialects, but the most common ones are discussed and examined below. The most frequently used form of the word during the examination was taken as the title, while the other forms are included in the description section. The meaning of the word is also given according to the Compilation Dictionary.

The exclamations examined in the article are as follows.

1. Bici “Come on, hurry” exclamation used to take animals to work.
2. Bili bili “exclamation for calling poultry”
3. Bodu bodu “exclamation used when watering cows”.
4. Bürr “sound for calling sheep”.
5. Cü cü: Exclamation for calling chickens.
6. Çiçi “exclamation for calling goats” is mostly used to call small animals such as goats and goats.
7. Çuş “used to stop a horse and especially a donkey”
8. Deh ~ deha “exclamation for crawling and driving” The word deha is one of the common exclamations in Anatolian dialects.
9. Dō ~ dōha “exclamation for stopping and driving animals, water buffalos and oxen” The dō exclamation is probably the stereotypical pronunciation of the command “stop”.
10. Gek gek “exclamation for calling chickens”. Although different forms are used to call chickens in different dialects, the gah form is most often used to call horses.
11. Gidi ~ gidik ~ gidi gidi “baby dog; exclamation for calling dogs, sheep, goats”
12. Gulü ~ gulügülü “turkey” Gulü-guli is a sound made especially by male turkeys.
13. Hōha “exclamation to stop chasing running animals, oxen, exclamation to call oxen and cows”
14. Hosht ~ osht “exclamation to chase dogs” It is said to chase or scare dogs.
15. Höst ~ hösta “exclamation to stop, chase horses, mules, cattle” It is used to stop large animals such as horses, mules, donkeys and oxen.

16. Kele “bull; exclamation to call bull” Kele is used for “bull, calf” in Anatolian dialects and the standard language.

17. Kırı “donkey colt, colt” The Turkish word for donkey is encountered in every period and every Turkish dialect.

18. Kışt ~ kış kış “exclamation to chase poultry”.

19. Kuçu ~ kuçu “dog calling exclamation” Kuçu, an exclamation for dog, is also used in the meaning of “dog”.

20. Mah mah “animal calling exclamation, cattle, camel and dog calling exclamation”.

21. Nisht ~ nish “cattle chasing, cow calling exclamation” This word, which does not appear in the historical periods of the Turkish language, is thought to be of onomatopoeic origin.

22. Pisi ~ pisi pisi “cat” bisi bisi “cat calling exclamation” It entered our language from Sogdian in the Old Uyghur period.

23. Tös ~ töst “exclamation to turn, stop, chase animals such as horses, cattle, etc.”

24. Tut tut! “Catch, catch”. Especially in Western Anatolian dialects, “Tut, tut!” is said to provoke dogs.

25. Vidi ~ vidik “turkey cub” Used as an exclamation to call chickens, ducks and turkeys.

26. Viyā ~ yuha ~ yukha “bird chasing exclamation”

It is seen that the 26 exclamations examined are also used in the form of reduplication. The main purpose of these exclamations is to call and direct. There are also those that mean to chase, provoke, stop, anger and show love. While some exclamations are used for only one type of animal, it is striking that some are used for more than one purpose for different animals. On the other hand, it has been determined that these exclamations are not just words of sound assimilation, but most of them are meaningful words related to animals called in Old Turkish or in languages close to Turkish culture such as Mongolian, Sogdian, Persian, Greek and Armenian.